

بررسی هوش هیجانی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارومیه بر حسب پاره‌ای از ویژگی‌های فردی و پیشرفت تحصیلی آن‌ها

رویا یاوریان^۱، هاله اعجاز^۲

تاریخ دریافت: ۸۸/۱/۱۴ تاریخ پذیرش: ۸۸/۳/۱۰

چکیده

پیش‌زمینه و هدف: هوش هیجانی به منزله توانایی درونی فرد در درک و هدایت هیجان‌ها به گونه‌ای که باعث ایجاد روابط موفقیت‌آمیز با محیط شود در نظر گرفته می‌شود و اگر دیگران نیز حضور داشته باشند درک و هدایت هیجان آن‌ها به ایجاد روابط بین فردی موفقیت‌آمیز منجر خواهد شد. هوش هیجانی جنبه‌های مهم زندگی را تحت تاثیر قرار می‌دهد در این مطالعه به بررسی هوش هیجانی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارومیه بر حسب پاره‌ای از ویژگی‌های فردی و پیشرفت تحصیلی پرداخته شده است.

مواد و روش‌ها: برای انجام این مطالعه در ابتدا ۲۹۷ دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه به طور تصادفی انتخاب شدند. سپس این دانشجویان پرسش‌نامه هوش هیجانی را تکمیل نمودند در نهایت میانگین معدل سه ترم تحصیلی دانشجویان محاسبه شد.

یافته‌ها: نتایج این مطالعه نشان داد که بین هوش هیجانی دانشجویان پزشکی، پیراپزشکی و پیشرفت تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود دارد ولی این تفاوت در مورد دانشجویان دختر و پسر بومی - غیر بومی معنی‌دار نبود. در این مطالعه بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی رابطه معنی‌داری یافت نشد.

بحث و نتیجه‌گیری: براساس نتایج این پژوهش لازم است توجهات ویژه‌ای به دانشجویان پیراپزشکی مبذول شود و پژوهش‌های دیگری به منظور پی‌بردن به عوامل موثر بر هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی انجام شود.

کلید واژه‌ها: هوش هیجانی، پیراپزشکی، پرستاری

فصلنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره هفتم، شماره دوم، ص ۱۱۹-۱۱۳، تابستان ۱۳۸۸

آدرس مکاتبه: ارومیه، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، مرکز مشاوره، تلفن: ۰۴۴۱-۲۹۳۷۳۵۶

Email: haleejaz@yahoo.com

دیگران و استفاده از این شناخت در جهت هدایت اعمال و افکار

مقدمه

خویش می‌باشد (۲).

هوش هیجانی EG از اوایل دهه ۹۰ میلادی با کارهای سالووی

هوش هیجانی از چهار مهارت اصلی تشکیل می‌شود. دو مهارت

وارد حوزه روان‌شناسی شد و به عنوان رقیبی جدی در برابر مفهوم

اول روی خود تمرکز داشته و شامل خود آگاهی و خود مدیریتی

بهره هوشی IQ قرار گرفت (۱).

می‌باشد.

در تعریف دقیقی که از هوش هیجانی شده است آن را به منزله

خودآگاهی یعنی: توانایی در شناسایی دقیق هیجان‌های خود و

گونه‌ای از هوش هیجانی دانسته‌اند که شامل توانایی نظاره کردن

آگاهی از آن‌ها به هنگام تولید.

هیجان‌های خود و دیگران، تفاوت‌گذاری بین هیجان‌های خود و

¹ مریم روانشناسی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

² کارشناس ارشد روانشناسی، مرکز مشاوره دانشگاه علوم پزشکی ارومیه (نویسنده مسئول)

بزرگسالی مانند درگیر شدن در نزاع‌ها و درگیری‌ها، شراب‌خواری، سیگار کشیدن و دارا بودن اسلحه گرم را به‌طور متوسط پیش‌بینی کرد (۵).

در پاره‌ای از پژوهش‌ها نیز بین شروع مصرف مواد و هوش هیجانی رابطه منفی معنی‌دار یافته شده است. مثلاً ترینیداد و جانسون ۲۰۰۲ دریافتند که نوجوانان دارای هوش هیجانی پایین‌الکل و تباکوی بیشتری مصرف می‌کنند (۶).

با توجه به تاثیر هوش هیجانی در سلامت روان و با در نظر گرفتن این که دانشجویان قشر وسیعی از جامعه را در بر می‌گیرند و با مشکلات متعددی از جمله مسائل آموزش، مسائل رفاهی و... روبرو می‌باشند داشتن توانایی‌هایی که در حل مشکلات آن‌ها را باری کند می‌تواند باعث سازگاری آن‌ها شود.

بنابراین ما در این مطالعه به بررسی هوش هیجانی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارومیه بر حسب پاره‌ای از ویژگی‌های فردی از جمله رشته تحصیلی، جنسیت، بومی و غیر بومی بودن پرداخته‌ایم تا با شناخت عوامل تاثیر گذار قدمی در راه بهبود وضعیت هوش هیجانی و سلامت روان دانشجویان برداریم.

مواد و روش‌ها

برای انجام این مطالعه توصیفی - تحلیلی بعد از ایجاد هماهنگی‌های لازمه با مسئولان دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، از میان کل ۱۲۲۰ دانشجوی ترم چهار و بالاتر تعداد ۳۰۰ دانشجو با استفاده از روش تصادفی طبقه‌ای از دانشکده‌های پزشکی، پیراپزشکی و بهداشت، پرستاری و مامایی انتخاب شدند (بهعلت افت آزمودنی‌ها تجزیه تحلیل آماری بر روی ۲۹۷ نفر انجام شد). مشخصات فردی آزمودنی‌های انتخاب شده در جدول شماره ۱ آورده شده است.

خودآگاهی کنترل تمایلات خود در نحوه واکنش به اوضاع و افراد مختلف را شامل می‌شود (۳).

خود مدیریتی یعنی: توانایی در به کارگیری آگاهی از هیجان‌ها به‌منظور انعطاف‌پذیر ماندن و رفتارها را مثبت هدایت کردن است. یعنی این که شخص بتواند واکنش‌های هیجانی خود را در مقابل همه مردم و شرایط مختلف کنترل کند.

دو مهارت دیگر بیشتر روی تماس با دیگران تمرکز دارد: آگاهی/جتماعی: توانایی در تشخیص دقیق هیجان‌های دیگران و درک این که دقیقاً چه اتفاقی در حال روی دادن است. این موضوع اغلب به این معناست که طرز فکر و احساسات دیگران درک می‌شود حتی زمانی که فرد همان احساسات یا تفکرات را ندارد.

مدیریت رابطه: توانایی در به کارگیری آگاهی از هیجان‌های دیگران به‌منظور موفقیت در کنترل و مدیریت تعامل‌ها است. همچنین این توانایی ارتباط واضح با شرایط و کنترل موثر تعارض‌های دشوار را شامل می‌شود (۴).

پژوهش‌های جدید نشان داده است که هوش هیجانی در سلامت و رشد عقلانی و عاطفی موثر است و از طرفی موفقیت در زندگی، شغلی، تحصیلی و خانوادگی را تحت تاثیر قرار می‌دهد (۱).

همچنین داوادا در سال ۲۰۰۰ نشان داد که هوش هیجانی با افسردگی و اضطراب همبستگی منفی دارد. همچنین وی نشان داد که هوش هیجانی با خودکارآمدی همبستگی دارد. محراجیان (۲۰۰۰) نیز نشان داد که اضطراب، افسردگی، خوش‌بینی، عزت نفس، تکانش‌گری، خودشکوفایی و سلطه‌پذیری از جمله شاخص‌هایی هستند که با هوش هیجانی ارتباط معنی‌داری دارند. در یک مطالعه نمرات بالا در هوش عاطفی، فقدان رفتار ناهنجار در

جدول شماره (۱): فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد نمرات هوش هیجانی دانشجویان بر حسب ویژگی‌های فردی آن‌ها

انحراف استاندارد	مولفه دیگران هوش هیجانی	میانگین فراوانی	انحراف استاندارد	مولفه خود هوش هیجانی			هوش هیجانی کلی			شاخص آماری ویژگی‌های فردی
				میانگین فراوانی	انحراف استاندارد	میانگین فراوانی	انحراف استاندارد	میانگین فراوانی	انحراف استاندارد	
۱۹	۱۴۸/۸۳	۹۰	۲۰/۲۴	۱۵۲/۷۷	۹۰	۷/۶۸	۷۴/۵۸	۹۰	پزشکی	
۲۲/۰۴	۱۴۱/۱۶	۱۲۶	۲۷/۶۴	۱۳۶/۲۸	۱۲۶	۱۲/۱۳	۶۹/۲۰	۱۲۶	بهداشت و پیراپزشکی	رشته تحصیلی
۱۷/۰۲	۱۵۳/۳۳	۸۱	۱۸/۳۸	۱۴۷/۵	۸۱	۸/۰۲	۷۴/۶۶	۸۱	پرستاری و مامایی	
۱۷/۵۲	۱۴۹/۳۰	۱۰۱	۲۳/۷۶	۱۴۷/۴۳	۱۰۱	۹/۴۴	۷۴/۷۵	۱۰۱	مرد	جنسیت
۲۱/۷۳	۱۴۵/۴۷	۱۹۶	۲۴/۴۴	۱۴۲/۷۵	۱۹۶	۱۰/۴۲	۷۱/۶۵	۱۹۶	زن	
۱۴/۹۱	۱۴۹/۷۴	۵۰	۲۴/۱۸	۱۴۵/۷۰	۵۰	۹/۴۷	۷۳/۹۲	۵۰	بومی و غیربومی	بومی و غیربومی
۲۱/۳۸	۱۴۶/۲۱	۲۴۷	۴۴/۳۳	۱۴۴/۰۶	۲۴۷	۱۰/۲۹	۷۲/۲۵	۲۴۷	غیربومی	بودن

بعد از نمره‌گذاری پرسشنامه‌ها برای تجزیه و تحلیل نمرات از روش‌های آمار توصیفی، آزمون t و تحلیل واریانس بک طرفه و همبستگی پیرسون استفاده شد.

سپس آزمودنی‌ها پرسشنامه ۲۸ سوالی هوش هیجانی را که توسط حمزه گنجی اعتباریابی شده است را تکمیل نمودند. سوالات این پرسشنامه در رابطه با موارد زیر اطلاعاتی را فراهم می‌نماید:

یافته‌ها

برای تجزیه و تحلیل تفاوت میانگین‌های هوش هیجانی دانشجویان بر حسب رشته‌های مختلف تحصیلی از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد که نتایج این آزمون نشان‌گر وجود تفاوت معنی‌دار در سطح $p=0.0005$ می‌باشد که این نتایج در جدول شماره ۲ آمده است.

۱- خودآگاهی ۲- خود مدیریتی ۳- آگاهی اجتماعی ۴- مدیریت رابطه

که موارد ۱ و ۲ مولفه «خود» و موارد ۳ و ۴ مولفه «دیگران» هوش هیجانی را تشکیل می‌دهند. همچنین در این مطالعه ملاک محققان برای وضعیت پیشرفت تحصیلی میانگین معدل سه ترم دانشجویان بود.

جدول شماره (۲): نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه تفاوت میانگین هوش هیجانی در گروه‌های تحصیلی در مورد تفاوت هوش هیجانی کلی بر حسب گروه‌های تحصیلی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۱۷۵۵/۸۸	۲	۸۷۷/۹۴۰	۸/۶۹	۰/۰۰۰۵
	۲۸۸۰/۵/۹۲	۲۹۴	۹۷/۹۷		
	۳۰۵۶۱/۸۰	۲۹۶			کل

پرستاری معنی‌دار نمی‌باشد. این نتایج در جدول شماره ۳ آورده شده است.

نتایج آزمون تعقیبی شفه نشان داد که تفاوت بین میانگین نمرات هوش هیجانی رشته‌های تحصیلی دو به دو معنی‌دار است و فقط تفاوت میانگین بین نمرات هوش هیجانی رشته پزشکی و

جدول شماره (۳): نتایج آزمون تعقیبی (شفه) در هوش هیجانی بر حسب گروه‌های تحصیلی

گروه‌ها	پژوهشکی	پرسنلی و مامایی	پژوهشکی	پرسنلی و مامایی
بهداشت و پیراپژوهشکی	۴/۸۸	۰/۰۷۷	۰/۰۰۲	۰/۹۹
بهداشت و پیراپژوهشکی	۴/۸۸	۰/۰۷۷	۰/۰۰۲	۰/۹۹
بهداشت و پیراپژوهشکی	۴/۹۶	۰/۷۷	۰/۰۰۲	۰/۹۹
بهداشت و پیراپژوهشکی	۴/۹۶	۰/۷۷	۰/۰۰۲	۰/۹۹

نتایج نشان داد که بین جنسیت و بومی و غیر بومی بودن و

برای بررسی تفاوت میانگین هوش هیجانی کلی دانشجویان بر هوش هیجانی کلی رابطه معنی‌داری وجود ندارد که نتایج در جدول شماره ۴ و ۵ آورده شده است.

حسب جنسیت و بومی، غیر بومی از آزمون t مستقل استفاده شد.

جدول شماره (۴): نتایج آزمون t در مورد مقایسه میانگین نمرات هوش هیجانی کلی بر حسب جنسیت

P	dF	t	N	انحراف استاندارد	میانگین	گروه‌ها	متغیر
۰/۰۳	۲۲۰	۲/۱۷	۱۰۱	۹/۴۴	۷۴/۲۵	مرد	هوش هیجانی کلی
			۱۹۶	۱۰/۴۲	۷۱/۶۵	زن	

جدول شماره (۵): نتایج آزمون t در مورد مقایسه میانگین نمرات هوش هیجانی کلی بر حسب بومی

P	dF	t	N	انحراف استاندارد	میانگین	گروه‌ها	متغیر
۰/۲۶	۷۴/۳۷	۱/۱۱	۵۰	۹/۴۷	۷۳/۹۲	بومی	هوش هیجانی کلی
			۲۴۷	۱۰/۲۹	۷۲/۲۵	غیر بومی	

با توجه به نتایج آزمون توکی که در جداول شماره ۷ و ۹ آورده شده است بین میانگین هوش هیجانی گروه پژوهشکی - بهداشت و پرستاری - بهداشت تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

نتایج این پژوهش نشان داد که بین نمرات هوش هیجانی خود و دیگران بر حسب گروه‌های تحصیلی تفاوت معنی‌دار وجود دارد که این نتایج در جداول شماره ۶ و ۷ و ۸ و ۹ آورده شده است.

جدول شماره (۶): نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه (ANOVA) در مورد نمرات هوش هیجانی خود بر حسب گروه‌های تحصیلی

منبع تغییرات	SS	مجموع مجددات	MS میانگین مجددات	درجه آزادی dF	F نسبت	سطح معناداری
واریانس بین گروهی	۱۵۳۹۳/۴۵	۷۶۹۶/۷۲	۲	۷۶۹۶/۷۲	۱۴/۲۲	۰/۰۰۱
	۱۵۹۰۴۳/۵	۲۹۴	۲۹۴	۵۴۰/۹۶		
	۱۷۴۴۳/۷	۲۹۶	۲۹۶	-		
واریانس کل						

جدول شماره (۷): نتایج آزمون تعقیبی توکی در مورد نمرات هوش هیجانی خود بر حسب گروه‌های تحصیلی

پرستاری و مامایی	بهداشت و پیراپزشکی	پزشکی	گروه‌ها
۰/۳	۰/۰۰۰۱	-	پزشکی
۰/۰۰۲	-	۰/۰۰۰۱	بهداشت و پیراپزشکی
-	۰/۰۰۲	۰/۳	پرستاری و مامایی

جدول شماره (۸): نتایج تحلیل واریانس یک راهه در مورد نمرات هوش هیجانی دیگران بر حسب گروه‌های تحصیلی

سطح معناداری	F نسبت	درجه آزادی df	MS میانگین مجذورات	SS مجموع مجذورات	منبع تغییرات
۰/۰۰۰۱	۹/۹۱	۲	۳۹۱۴/۰۳	۷۸۲۸/۰۶	واریانس بین گروهی
		۲۹۴	۳۹۴/۷۶	۱۱۶۰۶۲	واریانس درون گروهی
		۲۹۶	-	۱۲۳۸۹۰	واریانس کل

جدول شماره (۹): نتایج آزمون تعقیبی توکی در مورد نمرات هوش هیجانی دیگران بر حسب گروه‌های تحصیلی

پرستاری و مامایی	بهداشت و پیراپزشکی	پزشکی	گروه‌ها
۰/۳	۰/۰۱	-	پزشکی
۰/۰۰۰۱	-	۰/۰۱	بهداشت و پیراپزشکی
-	۰/۰۰۰۱	۰/۳	پرستاری و مامایی

× تفاوت‌ها حداقل در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار هستند. نتایج این پژوهش همچنین نشان داد که بین مولفه خود و دیگران هوش هیجانی بر حسب جنسیت و بومی و غیر بومی بودن

تفاوت معنی‌داری وجود ندارد که این نتایج در جدول شماره ۱۰ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ آورده شده است.

تفاوت‌ها حداقل در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار

هستند. نتایج این پژوهش همچنین نشان داد که بین مولفه خود و

دیگران هوش هیجانی بر حسب جنسیت و بومی و غیر بومی بودن

جدول شماره (۱۰): نتایج آزمون t در مورد نمرات هوش هیجانی خود بر حسب جنسیت

P	df	t	N تعداد	انحراف استاندارد	میانگین	گروه‌ها	متغیر
۰/۱۱۲	۲۰۷/۱۶	۱/۵۹	۱۰۱	۲۳/۷۶	۱۴۷/۴۳	مرد	هوش هیجانی خود
			۱۹۶	۲۴/۴۴	۱۴۲/۷۵	زن	

جدول شماره (۱۱): نتایج آزمون t در مورد نمرات هوش هیجانی دیگران بر حسب جنسیت

P	df	t	N تعداد	انحراف استاندارد	میانگین	گروه‌ها	متغیر
۰/۰۹	۲۴۳/۰۱	۱/۶۷	۱۰۱	۱۷/۵۲	۱۴۹/۳۹	مرد	هوش هیجانی دیگران
			۱۹۶	۲۱/۷۳	۱۴۵/۴۷	زن	

جدول شماره (۱۲): نتایج آزمون t در مورد نمرات هوش هیجانی خود بر حسب بومی و غیر بومی بودن

P	dF	t	N	تعداد	انحراف استاندارد	میانگین	گروه ها	متغیر
0/۶۶	۷۰/۵۴	۰/۴۳۴		۵۰	۲۴/۱۸	۱۴۵/۷۰	بومی	هوش هیجانی خود
				۲۴۷	۴۴/۳۳	۱۴۴/۰۶	غیربومی	

جدول شماره (۱۳): نتایج آزمون t در مورد نمرات هوش هیجانی دیگران بر حسب بومی و غیر بومی بودن

P	dF	t	N	تعداد	انحراف استاندارد	میانگین	گروه ها	متغیر
۰/۱۶	۹۴/۹۷	۱/۴۰		۵۰	۱۴/۹۱	۱۴۹/۷۴	بومی	هوش هیجانی دیگران
				۲۴۷	۲۱/۳۸	۱۴۶/۲۱	غیربومی	

نتایج این مطالعه نشان داد که بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی همبستگی معنی دار وجود ندارد که این نتایج در جدول شماره ۱۴ آورده شده است.

جدول شماره (۱۴): نتایج آزمون همبستگی بیرسون در مورد رابطه نمرات هوش هیجانی کلی، خود و دیگران با پیشرفت تحصیلی

تعداد N	سطح معناداری P	همبستگی با معدل	متغیرها
۲۹۷	۰/۷۲۷	۰/۲۰	هوش هیجانی کلی
۲۹۷	۰/۷۵۰	۰/۱۹	هوش هیجانی خود
۲۹۷	۰/۷۳۸	۰/۱۹	هوش هیجانی دیگران

هوش هیجانی این دو گروه را مقایسه نمودند همانگونه که در

در این مطالعه علاوه بر محاسبه بین هوش هیجانی و پیشرفت

جدول شماره ۱۵ آورده شده است بین هوش هیجانی این دو گروه

تحصیلی محققان آزمودنی ها را به دو گروه دانشجویان دارای معدل

تفاوت معنی داری بدست نیامد.

۱۵ و بالاتر و دانشجویان دارای معدل ۱۵ به پایین تقسیم کرده و

جدول شماره (۱۵): نتایج آزمون t در مورد نمرات هوش هیجانی دانشجویان بر اساس معدل بالای ۱۵ و پایین ۱۵

P	dF	t	N	انحراف استاندارد	میانگین	فراوانی ها	متغیرها
۰/۲۷	۲۵۹	-۱/۱		۱۰/۹۲	۷۱/۷۹	۱۳۱	معدل پایین
				۹/۵۰	۷۲/۱۲	۱۶۶	معدل بالا

هیجانی دانشجویان بر حسب مقطع تحصیلی آنها متفاوت است و

بحث و نتیجه گیری

نمرات هوش هیجانی دانشجویان پیراپزشکی کمتر است. در این

نتایج این پژوهش که با هدف بررسی هوش هیجانی

مطالعه بین میزان هوش هیجانی دانشجویان دختر - پسر و

دانشجویان علوم پزشکی ارومیه بر حسب پاره ای از ویژگی های

بومی - غیربومی تفاوت معنی داری یافت نشد. همچنین رابطه بین

فردي و پیشرفت تحصيلی آنها انجام شد نشان داد که هوش

هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی معنی دار نبود.

هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی معنی دار نبود.

در پژوهشی که توسط امیل، دازگون، بی‌تحت عنوان اشتیاق در آموزش طرح معماری انجام شد ارزش‌های هوش هیجانی دانشجویان موفق بالاتر از دانشجویان ناموفق بود.

پیشنهادات

با توجه به نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌شود :

۱. توجهات ویژه‌ای به دانشجویان پیراپزشکی مبنی‌شود.
۲. پژوهش‌هایی در جهت یافتن عوامل موثر دیگر بر هوش هیجانی انجام شود.
۳. پژوهش‌های دیگری در جهت یافتن عوامل موثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی ارومیه انجام شود.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های قبلی در پاره‌ای از موارد همسو می‌باشد از جمله در پژوهشی که توسط توماس چامورو، بری مازیک، امیلی بنت، آدرین فورن‌هام تحت عنوان شخصیت خوشحال بر روی ۱۱۲ آزمودنی انجام شد مشخص شد که هوش هیجانی اثرات سن، ثبات هیجانی، بروگرایی را برابر میزان خوشحالی زنان تعديل می‌کند ولی چنین رابطه‌ای در مورد مردان بدست نیامد (۷).

در پژوهش دیگری که توسط ساموئل، او سلامی تحت عنوان بررسی‌های فاکتورهای روان شناختی و دموگرانیک تعیین کننده در تعهد سازمانی بر روی ۳۲۰ کارمند شاغل در ۵ کارخانه انجام شد بین تعهد سازمانی، هوش هیجانی، رضایت شغلی، موفقیت شغلی، سن و سطح تحصیلات رابطه معنی‌داری یافت شد ولی این رابطه در مورد جنسیت معنی‌دار نبود (۸).

References:

۱. حمیدپور ح. هوش هیجانی مفهوم جدید در روان‌شناسی بالینی. خلاصه مقالات دومین کنگره روان‌شناسی بالینی ایران. اردیبهشت ۱۳۸۱، ص ۶۸.
۲. بقولی ح. هوش هیجانی عامل موفقیت، فصلنامه آشنا، مجله روان‌شناسی و روان‌پزشکی مرکز مشاوره شیراز، تابستان ۱۳۸۰، سال اول، شماره ۱، ص ۵.
۳. رضائیان ح. لوانسانی م. رابطه میان هوش هیجانی و سازگاری تحصیلی دانشجویان ترم اول دانشگاه اراک. مجموعه مقالات دومین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران، اردیبهشت، ۸۵، صفحات ۳۰۵-۶.
۴. برادری ت، گریوز ف. آزمون هوش هیجانی. گنجی مهدی مترجم، ۱۳۸۴، انتشارات ساوالان، ص ۱۳.
۵. بایادی ع. بررسی رابطه بین نگرش‌های مذهبی بر هوش هیجانی و سلامت روانی در دانشجویان دانشگاه اصفهان، خلاصه مقالات دومین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران. اردیبهشت ۱۳۸۵، ص ۳۳۱.
۶. نیک بخت ع. بررسی وضعیت هوش هیجانی معتادان مرکز T.C شیراز. خلاصه مقالات دومین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران، اردیبهشت ۱۳۸۵، ص ۱۲۸.
۷. Chamorro Premuzic T, Bennett E, Furnham A. The happy personality: mediation vole of trait emotional intelligence. Pers Indiv Differ 2007; 42: 1635-9.
۸. Salami S. Demographic and psychological factors predicting organizational commitment among Industrial workers. Anthropol J 2008; 10 (1):31-8.